

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะพลเมืองตื่นรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนวัดศิรินาครัตนาราม จังหวัดลพบุรี

ปวีณธิดา ขยันสลุ,* และกนกภรณ์ จันทนา**

โรงเรียนชุมชนวัดศิรินาครัตนาราม

ได้รับบทความ: 13 มกราคม 2569 ปรับปรุงแก้ไข: 2 มีนาคม 2569 ตอรับการตีพิมพ์: 20 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 2. เปรียบเทียบสมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้ของนักเรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน และ 3. ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 23 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง รูปแบบการวิจัยเป็นการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลัง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน แบบประเมินสมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 2. สมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้ของนักเรียนหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม และ 3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมสมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้ของผู้เรียน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในบริบทอื่นได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน, สมรรถนะพลเมืองตื่นรู้, ศาสนพิธี

* โรงเรียนชุมชนวัดศิรินาครัตนาราม อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี

** โรงเรียนชุมชนวัดศิรินาครัตนาราม อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี

Scenario - Based Learning Management to Enhance Active Citizenship Competencies of Mathayom Suksa 2 Students at Wat Khiri Nak Rattanaram Community School, Lopburi Province

Paweethida Kayansalung,^{*} and Kanokporn Jantana^{**}
Wat Kheeri Nakaratthanaram Community School

Received: January 13, 2026 **Revised:** March 2, 2026 **Accepted:** March 20, 2026

Abstract

The purposes of this study were to: 1. develop scenario-based learning activities to enhance active citizenship competency among Grade 8 (Mathayom 2) students; 2. compare the students' active citizenship competency before and after participating in the scenario-based learning activities; and 3. examine the students' satisfaction with the learning activities. The target group were 23 Grade 8 students in the first semester of the 2025 academic year, selected through purposive sampling. The research design was a one-group pretest–posttest experimental design. The research instruments included scenario-based learning activity plans, an active citizenship competency assessment form, and a student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean and standard deviation.

The findings revealed that: 1. the developed scenario-based learning activities were rated at a high level of appropriateness; 2. The students' active citizenship competency after participating in the learning activities was significantly higher than before the implementation, and 3. the students' overall satisfaction with the scenario-based learning activities was at the highest level. The findings indicate that scenario-based learning is an effective approach for enhancing students' active citizenship competency. Furthermore, it can be appropriately applied to social studies instruction in various contexts.

Keywords: Scenario - Based Learning Management, Active Citizenship Competency,
Religious Ceremonies

^{*} Wat Kheeri Nakaratthanaram Community School, Nong Muang District, Lopburi Province, Thailand

^{**} Wat Kheeri Nakaratthanaram Community School, Nong Muang District, Lopburi Province, Thailand

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีกลายเป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินชีวิตและมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อเด็กและเยาวชนซึ่งเปิดรับสิ่งใหม่ได้รวดเร็ว แต่มักขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ การรู้เท่าทันสื่อ และการใช้สารสนเทศอย่างมีวิจารณญาณ ผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติที่จำเป็นต่อการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อสร้างพลเมืองตื่นรู้ที่ปรับตัวได้ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (วิภาพรรณ พินลา และ วิภาดา พินลา, 2564) ทั้งนี้สมรรถนะของพลเมืองตื่นรู้มิใช่เพียงความเข้าใจเชิงทฤษฎี แต่เป็นการผสมผสานความรู้ ทักษะ และเจตคติที่แสดงออกผ่านพฤติกรรมจริง ทั้งการคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ การใช้สารสนเทศอย่างรับผิดชอบ การเคารพสิทธิและหน้าที่ และการมีส่วนร่วมเพื่อส่วนรวม จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนให้รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองและพร้อมรับมือกับโลกยุคใหม่ (ศุภชัย สมนวน, 2565) การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน (Scenario - Based Learning) จึงเป็นแนวทางที่มีศักยภาพ เพราะให้ผู้เรียนเผชิญสถานการณ์จำลอง เข้าใจปัญหาสังคมเชิงสร้างสรรค์ และพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงกับการตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ โดยเฉพาะในโรงเรียนชุมชนที่หลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งประเด็นอ่อนไหว (Sensitive Issue) ด้านศาสนาเป็นบริบทที่เหมาะสมในการพัฒนาสมรรถนะดังกล่าว เพราะเป็นสถานการณ์ที่ผู้เรียนต้องเผชิญจริง แต่ครูส่วนใหญ่ยังขาดแนวทางการนำมาจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานคือการออกแบบกิจกรรมจากสถานการณ์ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นผ่านการเผชิญสถานการณ์ที่ท้าทายและมีความขัดแย้ง ซึ่งต้องอาศัยการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และการสะท้อนคิดอย่างมีเหตุผล ผู้เรียนจึงนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เดิมมาประยุกต์ใช้ในบริบทที่ใกล้เคียงสถานการณ์จริง จุดเด่นคือ การพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อสมรรถนะพลเมืองตื่นรู้ ทั้งการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การมองปัญหาเชิงจริยธรรม ความคิดสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบ และการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน (สุไรกร นันทบุรณย์, 2564) อีกทั้งยังสร้างแรงจูงใจภายใน เพราะสถานการณ์มีความหมายใกล้เคียงชีวิตจริง กระตุ้นความตั้งใจเรียนรู้ตามเป้าหมาย และเปิดให้ผู้เรียนเลือกวิธีเรียนรู้ตามความถนัด โดยมุ่งหยาบยกประเด็นทางสังคม วัฒนธรรม หรือจริยธรรมมาเป็นสถานการณ์จำลองให้ผู้เรียนพิจารณาอย่างลึกซึ้งและมองโลกจากมุมมองที่หลากหลายข้อดีของฉากทัศน์ที่เน้นทักษะเป็นฐานคือ ผู้เรียนได้แสดงความรู้และทักษะพร้อมรับผลสะท้อนกลับทันที ความรู้ที่ได้เป็นเชิงปฏิบัติที่เข้าใจง่ายและจดจำได้ ผู้เรียนตระหนักถึงความคาดหวังในบทบาทของตนชัดเจน และผู้สอนสร้างสถานการณ์ได้ง่ายกว่าฉากทัศน์ประเภทอื่น อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดคือ ผู้เรียนอาจมีโอกาสดูแลความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้น้อย มีแนวโน้มยึดติดกับต้นแบบที่เคยเรียน และบางสถานการณ์อาจไม่จำเป็นต้องนำมาใช้หากไม่สอดคล้องกับบริบทจริง (ชนัญญา มีเพียร, 2563) ดังนั้น เมื่อพิจารณาศักยภาพโดยรวม การเรียนรู้ผ่านฉากทัศน์ยังคงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ฝึกฝนกระบวนการคิดวิเคราะห์อันเป็นรากฐานของพลเมืองตื่นรู้ และช่วยลดช่องว่างระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้และรับมือกับสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาให้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เนื่องจากทักษะดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิต กอปรกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน

จึงถูกนำมาใช้เป็นแนวทางที่จะช่วยสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้กับผู้เรียนทั้งในด้านทัศนคติและความสามารถทางการเรียนรู้ ซึ่งเรียนรู้จากสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง ตระหนักว่าความรู้ที่ได้รับมิได้เป็นเพียงทฤษฎีในตำรา แต่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เห็นว่าตนเองมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ มิใช่เพียงผู้รับความรู้ฝ่ายเดียว แต่เป็นผู้ร่วมสร้างความหมายของการเรียนรู้และสามารถก้าวสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถเผชิญและรับมือกับความท้าทายในอนาคตได้อย่างมั่นใจ มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้ โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้ โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การเรียนรู้แบบฉากทัศน์เป็นฐาน

Errington (2011) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบฉากทัศน์เป็นฐาน เป็นการบูรณาการประสบการณ์ชีวิตจริงเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ โดยมีพื้นฐานมาจากการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem - Based Learning) จุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ผ่านบริบทต่าง ๆ ที่ไม่เคยเผชิญมาก่อน ภายใต้สถานการณ์สมมติที่ไม่มีคำตอบตายตัว โดยเน้นการเรียนรู้เชิงรุก การมีส่วนร่วม และการได้รับคำแนะนำ จากครูและเพื่อนร่วมชั้น ทั้งนี้ สุรไกร นันทบุรณย์ (2564) สังเคราะห์กระบวนการเรียนรู้แบบฉากทัศน์เป็นฐานร่วมกับแนวคิดลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตน เป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. **ขั้นเผชิญสถานการณ์และปัญหา** นำผู้เรียนเผชิญและทำความเข้าใจสถานการณ์ด้วยคำถามนำ
2. **ขั้นรับรู้ตนเอง** ใช้คำถามให้ผู้เรียนทบทวนตนเอง ค่านิยม และแนวคิดจริยธรรมที่มีอยู่
3. **ขั้นวางแผนมุ่งอนาคตและสร้างทางเลือก** ช่วยผู้เรียนกำหนดเป้าหมายทั้งปัจจุบันและอนาคตเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์
4. **ขั้นดำเนินการตามแผนการมุ่งอนาคต** กระตุ้นให้ผู้เรียนลงมือตามแผนและเผชิญจุดขัดแย้งเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของแผน
5. **ขั้นอภิปรายแลกเปลี่ยนถึงสาเหตุและผลของการตัดสินใจ** ใช้คำถามนำให้ผู้เรียนอภิปรายข้อดี - ข้อเสียของการตัดสินใจแต่ละคน
6. **ขั้นสร้างกรอบทางที่นำไปสู่การเรียนรู้** ให้ผู้เรียนสรุปหลักการของตนเองพร้อมอธิบายเหตุผลว่า สิ่งใดถูกหรือผิดเพราะเหตุใด

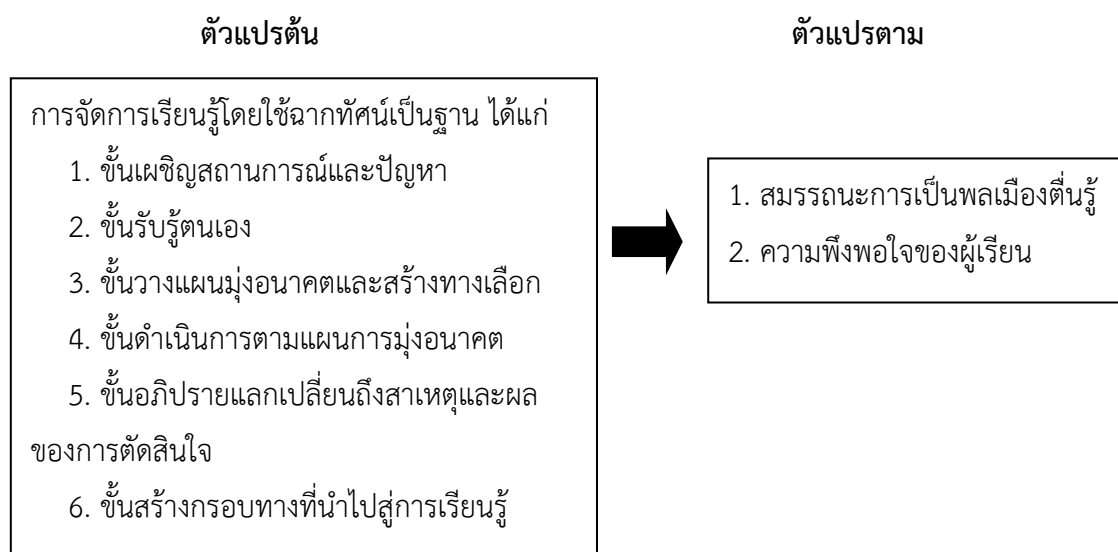
สมรรถนะพลเมืองตื่นรู้

ศุภชัย สมนวน (2565) อธิบายว่า สมรรถนะคือลักษณะบุคลิกภาพที่ฝังอยู่ภายในบุคคล ซึ่งผลักดันให้เกิดผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด เป็นการรวมความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะ (Attributes) ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในงาน สามารถวัดเทียบกับมาตรฐานและพัฒนาเพิ่มเติมได้ ส่วนพลเมืองตื่นรู้ หมายถึง บุคคลที่กระตือรือร้นและพร้อมมีส่วนร่วมพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา มีความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม ตระหนักในบทบาทหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วม และพร้อมเรียนรู้ และร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์

บุญญา ปานลักษณ์ (2567) ระบุว่า สมรรถนะพลเมืองตื่นรู้ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านความรู้ (Knowledge) คือ ความเข้าใจในสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบของตน รวมถึงหลัก ประชาธิปไตย กฎหมาย และการวิเคราะห์ปัญหาทั้งระดับชุมชน ประเทศ และโลก 2) ด้านทักษะ (Skills) คือ การคิดวิเคราะห์ วิพากษ์ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การสื่อสารอย่างมีเหตุผล การรับฟังและเคารพความแตกต่าง ตลอดจนการทำงานร่วมกับผู้อื่นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ และ 3) ด้านเจตคติและค่านิยม (Attitude & Value) คือ การเชื่อมั่นในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น มีจิตสำนึกสาธารณะ เห็นคุณค่า ของประโยชน์ส่วนรวม และเต็มใจมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม

กรอบแนวความคิด

งานวิจัยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะพลเมืองตื่นรู้ของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนวัดศรีนาครัตนาราม อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี มีจุดมุ่งหมาย เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะพลเมืองตื่นรู้ของนักเรียน โดยการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะพลเมืองตื่นรู้ของนักเรียน โดยมีกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนวัดศิรินาครัตนาราม อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี จำนวน 23 คนที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เนื่องจากเป็นห้องเรียนที่ผู้วิจัยรับผิดชอบการจัดการเรียนการสอน และมีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานตลอดระยะเวลาการดำเนินการวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ในการออกแบบฉากทัศน์ ผู้วิจัยได้คัดเลือกสถานการณ์ที่มีความอ่อนไหวด้านศาสนา (Sensitive Issue) โดยตั้งใจ เนื่องจากเป็นประเด็นที่ผู้เรียนในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมต้องเผชิญจริง โดยยึดหลักการ 3 ประการ ได้แก่ 1) ฉากทัศน์มุ่งให้วิเคราะห์สถานการณ์ ไม่ตัดสินความเชื่อใด 2) สร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนทุกกลุ่มความเชื่อรู้สึกปลอดภัยในการแสดงออก และ 3) เป้าหมายการเรียนรู้มุ่งพัฒนาสมรรถนะพลเมืองต้นรู้ ไม่ใช่การส่งเสริมหรือลดคุณค่าความเชื่อใด โดยสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ศาสนาพิธี จำนวน 10 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง รวม 10 ชั่วโมง โดยแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 1) มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด 2) จุดประสงค์การเรียนรู้ 3) สารสำคัญ 4) ฉากทัศน์สถานการณ์ (Scenario) 5) กิจกรรมการเรียนรู้ 6) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 7) การวัดและประเมินผล ในส่วนกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน ตามแนวคิดของ สุรไกร นันทบุรณย์ (2564) ซึ่งบูรณาการการเรียนรู้แบบฉากทัศน์เป็นฐาน (Errington, 2011) กับแนวคิดลักษณะมุ่งอนาคต - ควบคุมตน ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้ทั้ง 6 ชั้น และยกตัวอย่างกิจกรรมแต่ละชั้นในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เมื่อความเชื่อต่างกัน โรงเรียนควรตัดสินใจอย่างไร ดังนี้

2.1.1 ขั้นเผชิญสถานการณ์และปัญหา ครูนำเสนอฉากทัศน์ที่สะท้อนความขัดแย้งจากความต่างทางความเชื่อในโรงเรียน ออกแบบให้ใกล้เคียงชีวิตจริงเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคมหลากหลาย เช่น โรงเรียนมีนักเรียนต่างศาสนา เมื่อคณะกรรมการนักเรียนเสนอจัดพิธีกรรมทางศาสนาหนึ่งในงานประเพณี แต่นักเรียนบางส่วนไม่นับถือศาสนานั้น จะแนะนำให้โรงเรียนตัดสินใจอย่างไร ซึ่งเป็นประเด็นอ่อนไหวด้านศาสนา (Sensitive Issue) ที่กระตุ้นการคิดวิเคราะห์ในฐานพลเมือง

2.1.2 ขั้นรับรู้ตนเอง ผู้เรียนสะท้อนความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนต่อสถานการณ์ โดยครูใช้คำถามชี้แนะให้ตระหนักถึงค่านิยมและความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ เช่น นักเรียนรู้สึกอย่างไรหากอยู่ในสถานการณ์นี้ ความเชื่อหรือค่านิยมของตนมีผลต่อการตัดสินใจอย่างไร และคนที่นับถือศาสนาต่างกันจะรู้สึกอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนพิจารณาตนเองก่อนตัดสินใจ

2.1.3 ขั้นวางแผนมุ่งอนาคตและสร้างทางเลือก ผู้เรียนระดมความคิดเป็นกลุ่มย่อยเพื่อเสนอทางเลือกที่เคารพความแตกต่างและเอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เช่น จัดพิธีรูปแบบที่ทุกศาสนาเข้าร่วมได้ จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมแทนพิธีกรรม หรือเปิดให้แต่ละกลุ่มจัดพิธีในพื้นที่แยก สะท้อนการนำความรู้เรื่องสิทธิเสรีภาพ และการเคารพซึ่งกันมาแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

2.1.4 ขั้นตอนการตามแผนการมุ่งอนาคต ผู้เรียนเลือกแนวทางที่เหมาะสมที่สุดและกำหนดวิธีดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน เช่น แต่ละกลุ่มเขียน "ข้อเสนอแนะถึงคณะกรรมการนักเรียน" ระบุเหตุผลขั้นตอนการดำเนินงาน และผู้รับผิดชอบ แล้วนำเสนอในรูปแบบการแถลงนโยบาย ฝึกให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความคิดสู่การปฏิบัติและเห็นว่าพลเมืองมีส่วนร่วมแก้ปัญหาส่วนรวมได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.1.5 ขั้นตอนอภิปรายแลกเปลี่ยนถึงสาเหตุและผลของการตัดสินใจ ผู้เรียนอภิปรายเหตุผลของแต่ละทางเลือกและผลที่อาจเกิดต่อบุคคล ชุมชน และสังคม โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก เช่น ตั้งประเด็นว่าทางเลือกนั้นเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายหรือไม่ จะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในโรงเรียนอย่างไร และพลเมืองที่ดีควรตัดสินใจบนพื้นฐานใด เพื่อให้ผู้เรียนมองผลของการตัดสินใจในหลายมิติ

2.1.6 ขั้นสร้างกรอบทางที่นำไปสู่การเรียนรู้ ครูและผู้เรียนร่วมสรุปและสังเคราะห์บทเรียนเชื่อมโยงการตัดสินใจในฉากทัศน์กับบทบาทหน้าที่พลเมืองและการประยุกต์ในชีวิตประจำวัน เช่น สร้าง Graphic Organizer เชื่อมโยง ฉากทัศน์ → ทางเลือก → ผลที่เกิดขึ้น → บทบาทพลเมือง เพื่อให้เห็นภาพรวมกระบวนการคิดและนำไปใช้เผชิญสถานการณ์จริงได้อย่างมีสติและรับผิดชอบต่อสังคม

ภายหลังการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานทั้ง 10 แผน ผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน พิจารณาความเหมาะสมใน 10 ประเด็น ได้แก่ ความสอดคล้องของจุดประสงค์กับมาตรฐานการเรียนรู้ ความเหมาะสมของเนื้อหา ความเหมาะสมของฉากทัศน์ที่ใช้ ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ ความเหมาะสมของขั้นตอน SBL ทั้ง 6 ขั้น ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้ ความเหมาะสมของการวัดและประเมินผล ความสอดคล้องกับสมรรถนะพลเมืองต้นรู้ ความเหมาะสมของเวลาในแต่ละขั้นตอน และความเหมาะสมโดยรวม ผลการประเมินแสดงดังตาราง 1

ตาราง 1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์และผลการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ

แผนที่	ชื่อแผน	กิจกรรม	เ	S.D.	ระดับ
1	เมื่อความเชื่อต่างกัน โรงเรียนควรตัดสินใจอย่างไร	ฉากทัศน์: นักเรียนต่างศาสนา ในงานประเพณีโรงเรียน วิเคราะห์ สิทธิและการอยู่ร่วมกันในสังคม พหุวัฒนธรรม	4.50	0.77	มาก
2	เมื่อพิธีกรรมขัดแย้งกับกฎโรงเรียน	ฉากทัศน์: นักเรียนต้องการปฏิบัติ พิธีกรรมทางศาสนาในเวลาเรียน วิเคราะห์สิทธิส่วนบุคคลและ ระเบียบส่วนรวม	4.42	0.99	มาก

ตาราง 1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์และผลการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

แผนที่	ชื่อแผน	กิจกรรม	เ	S.D.	ระดับ
3	ศาสนากับการตัดสินใจ ในครอบครัว	ฉากทัศน์: สมาชิกในครอบครัวนับถือ ศาสนาต่างกันและมีความขัดแย้ง ในพิธีสำคัญ วิเคราะห์การเคารพ ความแตกต่างในครอบครัว	4.74	0.55	มาก ที่สุด
4	เพื่อนต่างศาสนา เราควร ปฏิบัติอย่างไร	ฉากทัศน์: นักเรียนถูกกดดันจากกลุ่ม เพื่อนให้ปฏิบัติตามความเชื่อหนึ่ง วิเคราะห์การยืนหยัดและเคารพ ในความแตกต่าง	4.45	0.62	มาก
5	เมื่อสื่อออนไลน์สร้างความ เข้าใจผิดเรื่องศาสนา	ฉากทัศน์: ข่าวปลอมเกี่ยวกับศาสนา แพร่กระจายในโรงเรียน วิเคราะห์ บทบาทพลเมืองในการรับและส่งต่อ ข้อมูล	4.75	0.84	มาก ที่สุด
6	พิธีไหว้ครูกับนักเรียน ต่างความเชื่อ	ฉากทัศน์: นักเรียนบางคนไม่ สามารถร่วมพิธีไหว้ครูตามขนบเดิม ได้ด้วยเหตุผลทางศาสนา วิเคราะห์ การออกแบบพิธีที่ครอบคลุมทุกกลุ่ม	4.66	0.69	มาก ที่สุด
7	ชุมชนของเรามีความ หลากหลาย เราจัดการ อย่างไร	ฉากทัศน์: ชุมชนมีเทศกาลทับซ้อน กันระหว่างสองศาสนา วิเคราะห์ การจัดการทรัพยากรส่วนรวม อย่างเป็นธรรม	4.43	0.87	มาก
8	เมื่อความเชื่อกับวิทยาศาสตร์ ขัดแย้งกัน	ฉากทัศน์: นักเรียนเผชิญกับ การตัดสินใจระหว่างความเชื่อ ทางศาสนาและหลักฐานทาง วิทยาศาสตร์ วิเคราะห์การคิดอย่างมี วิจารณญาณ	4.39	0.94	มาก
9	สิทธิในการนับถือศาสนา กับกฎหมาย	ฉากทัศน์: นักเรียน พบว่า การปฏิบัติ ทางศาสนาบางอย่างอาจขัดกับ กฎหมาย วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างสิทธิและหน้าที่พลเมือง	4.38	0.90	มาก

ตาราง 1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์และผลการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

แผนที่	ชื่อแผน	กิจกรรม	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
10	พลเมืองตื่นรู้กับการอยู่ ร่วมกันในสังคม	ฉากทัศน์: นักเรียนร่วมออกแบบ กติกาสังคมโรงเรียนที่เคารพ ความหลากหลายทางศาสนาและ วัฒนธรรม	4.40	0.81	มาก
ภาพรวม			4.40	0.54	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ศาสนพิธี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 แผน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$, $SD = 0.54$) เมื่อพิจารณารายแผน พบว่า มี 3 แผนที่ได้รับการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ แผนที่ 3 เรื่อง ศาสนากับการตัดสินใจในครอบครัว ($\bar{x} = 4.74$, $SD = 0.55$) แผนที่ 5 เรื่อง เมื่อสื่อออนไลน์สร้างความเข้าใจผิดเรื่องศาสนา ($\bar{x} = 4.75$, $SD = 0.84$) และแผนที่ 6 เรื่อง พิธีไหว้ครูกับนักเรียนต่างความเชื่อ ($\bar{x} = 4.66$, $SD = 0.69$) ทั้ง 3 แผนนี้มีลักษณะร่วมกันคือเป็นฉากทัศน์ที่ใกล้ชิดกับชีวิตจริงของผู้เรียนและกระตุ้นการคิดวิเคราะห์เชิงพลเมืองได้อย่างชัดเจน ส่วนแผนที่ได้รับการประเมินต่ำสุด คือ แผนที่ 9 เรื่อง สิทธิในการนับถือศาสนากับกฎหมาย ($\bar{x} = 4.38$, $SD = 0.90$) ซึ่งยังคงอยู่ในระดับมาก

2.2 แบบทดสอบวัดสมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้ ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ศาสนพิธี จัดทำทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน เป็นแบบอัตนัย จำนวน 4 ข้อ 20 คะแนน ครอบคลุมสมรรถนะพลเมืองตื่นรู้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้และความเข้าใจ 2) ทักษะกระบวนการคิด 3) การมีส่วนร่วมทางสังคม และ 4) คุณลักษณะและเจตคติ ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านวัดและประเมินผล ด้านหลักสูตรและการสอน และด้านการสอนสังคมศึกษา จำนวน 3 คน ได้ค่าความเหมาะสมเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.53 หลังจากนั้นนำไป Tryout กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนชุมชนวัดศรีนาครัตนารามที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำไปคำนวณตามแนวคิดของพรณี ลีกิจวัฒน์ (2555) ได้ค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.38 – 0.70 มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.56 – 0.73 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับเท่ากับ 0.82 ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบ Scoring Rubric 4 ระดับ ได้แก่ ระดับดีมาก (4 คะแนน) ดี (3 คะแนน) พอใช้ (2 คะแนน) และควรปรับปรุง (1 คะแนน) โดยกำหนดเกณฑ์การไต่ระดับของสมรรถนะในแต่ละด้านอย่างชัดเจน ดังตัวอย่างใน ตาราง 2

ตาราง 2 ตัวอย่าง Scoring Rubric วัดสมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ศาสนพิธี

สมรรถนะ	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ควรปรับปรุง (1)
1. ความรู้และ ความเข้าใจ อธิบายความสำคัญ ของศาสนพิธีและ ความหลากหลาย ทางความเชื่อใน สังคม	อธิบายความสำคัญ ของศาสนพิธีได้ ครบถ้วน เชื่อมโยง ความหลากหลาย ทางความเชื่อกับ การอยู่ร่วมกันใน สังคมได้อย่างลึกซึ้ง และมีหลักฐาน ประกอบ	อธิบายความสำคัญ ของศาสนพิธีได้ ถูกต้อง และ เชื่อมโยงความ หลากหลายทาง ความเชื่อได้ บางส่วน	อธิบายความสำคัญ ของศาสนพิธี ได้เพียงบางส่วน การเชื่อมโยงยังไม่ ชัดเจน	อธิบายได้น้อยมาก หรือไม่ถูกต้อง ไม่สามารถ เชื่อมโยงได้
2. ทักษะ กระบวนการคิด วิเคราะห์ สถานการณ์ความ ขัดแย้งทางความ เชื่อและเสนอ แนวทางแก้ปัญหา	วิเคราะห์ สถานการณ์ได้รอบ ด้าน เสนอแนวทาง แก้ปัญหาที่ สร้างสรรค์และ เป็นไปได้จริง พร้อมระบุผลที่อาจ เกิดขึ้นอย่าง ครบถ้วน	วิเคราะห์ สถานการณ์ได้ หลายมุมมอง เสนอแนวทาง แก้ปัญหาที่ เหมาะสมแต่ยัง ขาดรายละเอียด บางส่วน	วิเคราะห์ สถานการณ์ได้ เพียงมุมมองเดียว เสนอแนวทาง แก้ปัญหาได้แต่ยัง ไม่ครอบคลุม	วิเคราะห์ได้น้อย มากหรือไม่ตรง ประเด็น ไม่สามารถ เสนอแนวทาง แก้ปัญหาที่ เหมาะสมได้
3. การมีส่วนร่วม ทางสังคม เสนอ แนวทางการมี ส่วนร่วมในการ แก้ปัญหาความ ขัดแย้งทางความเชื่อ ในชุมชน	เสนอแนวทาง การมีส่วนร่วม ที่เป็นรูปธรรม ระบุ บทบาทของตนเอง และผู้อื่นได้ชัดเจน และแสดงให้เห็นถึง ความรับผิดชอบต่อ ส่วนรวม	เสนอแนวทาง การมีส่วนร่วมได้ และระบุบทบาท ของตนเองได้ แต่ยังขาดความ ชัดเจนในบางส่วน	เสนอแนวทางการ มีส่วนร่วมได้เพียง บางส่วน บทบาท ของตนเองยังไม่ ชัดเจน	ไม่สามารถเสนอ แนวทางการมี ส่วนร่วมได้อย่าง ชัดเจน

ตาราง 2 ตัวอย่าง Scoring Rubric วัดสมรรถนะการเป็นพลเมืองต้นรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ศาสนพิธี (ต่อ)

สมรรถนะ	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ควรปรับปรุง (1)
4. คุณลักษณะและเจตคติ แสดงออกถึงการเคารพความหลากหลายทางความเชื่อและยืนหยัดในสิทธิของผู้อื่น	แสดงออกถึงการเคารพความหลากหลายอย่างชัดเจน มีเหตุผลสนับสนุนที่หนักแน่น และแสดงให้เห็นถึงการยืนหยัดในสิทธิของผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ	แสดงออกถึงการเคารพความหลากหลายได้และมีเหตุผลสนับสนุน แต่การยืนหยัดในสิทธิของผู้อื่นยังไม่สม่ำเสมอ	แสดงออกถึงการเคารพความหลากหลายได้บ้าง แต่เหตุผลยังไม่ชัดเจนและสม่ำเสมอ	แสดงออกน้อยมากหรือไม่แสดงให้เห็นถึงการเคารพความหลากหลายทางความเชื่อ

จากตาราง 2 Scoring Rubric ที่พัฒนาขึ้นมีหลักการไต่ระดับสมรรถนะที่ชัดเจนใน 3 มิติ ได้แก่ มิติแรก คือ ความลึกของการคิดวิเคราะห์ โดยระดับดีมากต้องการการเชื่อมโยงที่ลึกซึ้งและมีหลักฐาน ในขณะที่ระดับควรปรับปรุงสะท้อนการตอบที่ผิวเผินหรือไม่ตรงประเด็น มิติที่สอง คือ ความครอบคลุมของการตอบ โดยระดับดีมากต้องครบทุกองค์ประกอบของสมรรถนะนั้น ๆ ในขณะที่ระดับที่ต่ำลงมาจะครอบคลุมเพียงบางส่วน และมิติที่สาม คือ การนำไปใช้ในชีวิตรจริง โดยระดับดีมากต้องแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงสมรรถนะกับสถานการณ์จริงในฐานะพลเมืองได้อย่างเป็นรูปธรรม Scoring Rubric นี้จึงไม่เพียงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือวัดผล แต่ยังเป็นแนวทางสำหรับครูสังคมศึกษาในการออกแบบการประเมินสมรรถนะพลเมืองต้นรู้ในบริบทที่มีความอ่อนไหวด้านศาสนาและวัฒนธรรมอีกด้วย

2.3 แบบสอบถามวัดความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบฉากทัศน์เป็นฐาน จำนวน 17 ข้อ ครอบคลุม 4 ด้าน 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน 3) ด้านสื่อและบรรยากาศการเรียนรู้ 4) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ โดยใช้เกณฑ์ดังนี้ 5 = พึงพอใจมากที่สุด 4 = พึงพอใจมาก 3 = ปานกลาง 2 = พึงพอใจน้อย 1 = พึงพอใจน้อยที่สุด แบบสอบถามมีทั้งหมด 2 หน้า ประกอบด้วย ข้อคำถามจำแนกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนตัวทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานเป็นแบบตรวจสอบรายการ การหาคุณภาพของเครื่องมือตรวจสอบเนื้อหาของแบบสอบถาม แล้ววิเคราะห์ผลการตรวจสอบด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านวัดและประเมินผล ด้านหลักสูตรและการสอน และด้านการสอนสังคมศึกษา จำนวน 3 คน ได้ค่าความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.67 - 1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนชุมชนวัดศิรินาครัตนารามที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาคำนวณหาความเชื่อมั่น โดยใช้วิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (DeVellis, 2017) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 3.1 ผู้วิจัยจัดทำบันทึกข้อความขออนุญาตดำเนินการวิจัยต่อผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดศรีนาครัตนาราม ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์การวิจัยให้นักเรียนทราบพร้อมทั้งอธิบายการปฏิบัติกิจกรรมให้ถูกต้อง
- 3.2 ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์การวิจัยให้นักเรียนทราบพร้อมทั้งอธิบายการปฏิบัติกิจกรรมให้ถูกต้อง
- 3.3 ทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre - Test) โดยใช้แบบทดสอบวัดสมรรถนะการเป็นพลเมืองต้นรู้
- 3.4 จัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน เรื่อง ศาสนพิธี จำนวน 10 แผน รวม 10 ชั่วโมง
- 3.5 หลังการจัดการเรียนรู้เสร็จแล้วให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post - Test) โดยใช้แบบทดสอบวัดสมรรถนะการเป็นพลเมืองต้นรู้หลังจากนั้นให้นักเรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

- 4.1 คะแนนที่ได้จากการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานของผู้เชี่ยวชาญ นำมาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- 4.2 คะแนนที่ได้จากแบบทดสอบวัดสมรรถนะการเป็นพลเมืองต้นรู้ของนักเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน นำมาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- 4.3 คะแนนที่ได้จากการทำแบบสอบถามวัดความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบฉากทัศน์เป็นฐาน นำมาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผู้วิจัยปรับใช้เกณฑ์การแปลความหมายของ บุญชม ศรีสะอาด (2560) ดังนี้
ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง ความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง ความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง ความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสมรรถนะการเป็นพลเมืองต้นรู้ โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปรากฏผลดังนี้
 - 1.1 กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ฉากทัศน์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการเป็นพลเมืองต้นรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในรายวิชาสังคมศึกษา หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ศาสนพิธีของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งประกอบด้วย แผนการสอนใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน 10 แผน ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน แผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 10 แผนนี้ถูกออกแบบโดยยึดหลักการ Scenario – Based Learning ของ Errington (2011) และดำเนินการตามกระบวนการ 6 ขั้นตอนของ สุรไกร นันทบุรณย์ (2564) โดยแต่ละแผนจะเริ่มต้นด้วย สถานการณ์ขัดแย้ง (Conflict) ที่ท้าทายให้ผู้เรียนต้องเผชิญปัญหา นำไปสู่การค้นหาคำความรู้เรื่อง ศาสนพิธีเพื่อมาใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจ ซึ่งกระบวนการ

นี้จะช่วยปลูกฝังคุณลักษณะการเป็นพลเมืองต้นรู้ ที่ไม่เพียงแต่รู้ขั้นตอนพิธีกรรม แต่เข้าใจถึงแก่นแท้และหน้าที่ของศาสนิกชนที่มีต่อสังคม

1.2 ผลการศึกษาความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสมรรถนะการเป็นพลเมืองต้นรู้ โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ

ตาราง 3 ความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสมรรถนะการเป็นพลเมืองต้นรู้ โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. อาคันตุกะในเขตอภัยทาน	4.50	0.77	มากที่สุด
2. ที่นั่งสำรองของใคร	4.42	0.99	มาก
3. ศาสนากับการตัดสินใจในครอบครัว	4.74	0.55	มากที่สุด
4. เวียนเทียนวันและฝุ่น	4.45	0.62	มาก
5. เมื่อสื่อออนไลน์สร้างความเข้าใจผิดเรื่องศาสนา	4.75	0.84	มากที่สุด
6. งานศพ 4.0	4.66	0.69	มากที่สุด
7. ผ้าป่าช่วยน้องหรือช่วยใคร	4.43	0.87	มาก
8. เมื่อความเชื่อกับวิทยาศาสตร์ขัดแย้งกัน	4.39	0.94	มาก
9. สิทธิในการนับถือศาสนากับกฎหมาย	4.38	0.90	มาก
10. ศาสนสถานในฝันของชุมชน	4.40	0.81	มาก
รวม	4.40	0.54	มาก

จากตาราง 3 พบว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสมรรถนะการเป็นพลเมืองต้นรู้ โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในภาพรวมมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.54) เมื่อพิจารณาเป็นรายแผน พบว่า แผนที่ 5 เมื่อสื่อออนไลน์สร้างความเข้าใจผิดเรื่องศาสนา มีระดับความเหมาะสมสูงที่สุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.75$, S.D. = 0.84) รองลงมาคือ แผนที่ 3 ศาสนากับการตัดสินใจในครอบครัว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.74$, S.D. = 0.55) และน้อยที่สุด คือ แผนที่ 9 สิทธิในการนับถือศาสนาตามกฎหมายอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.38$, S.D. = 0.90)

2. ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะการเป็นพลเมืองต้นรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 4 คะแนนสมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน

(N = 23)

การทดสอบ	μ	σ	ผลต่าง
ก่อนการจัดกิจกรรม	9.09	0.85	+6.14
หลังการจัดกิจกรรม	15.23	0.55	

จากตาราง 4 พบว่า คะแนนสมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 9.09$, $\sigma = 0.85$) และหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 15.23$, $\sigma = 0.55$) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียน ผลต่าง +6.14 พบว่า คะแนนสมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน แสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานสามารถพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลการสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 5 ระดับความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้ โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

รายการ	μ	σ	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านเนื้อหา	4.75	0.35	มากที่สุด
2. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	4.81	0.45	มากที่สุด
3. ด้านสื่อและบรรยากาศการเรียนรู้	4.50	0.55	มากที่สุด
4. ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.61	0.60	มากที่สุด
รวม	4.70	0.30	มากที่สุด

จากตาราง 5 พบว่า ระดับความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้ โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.70$, $\sigma = 0.30$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีระดับความพึงพอใจสูงสุด ระดับความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.81$, $\sigma = 0.45$) รองลงมาคือ ด้านเนื้อหา ระดับความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.75$, $\sigma = 0.35$) และด้านที่น้อยที่สุด คือ ด้านสื่อและบรรยากาศการเรียนรู้ ความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.50$, $\sigma = 0.55$)

อภิปรายผล

1. ผลการพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้ โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ได้กิจกรรมจำนวน 10 แผน ครอบคลุมหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ศาสนพิธี มีความเหมาะสมในภาพรวมระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.54) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน (Scenario - Based Learning) มุ่งให้ผู้เรียนเผชิญสถานการณ์จำลองที่มีความขัดแย้งและใกล้เคียงชีวิตจริง (Real - World Conflict) โดยเฉพาะขึ้นเผชิญสถานการณ์และขึ้นวางแผนมุ่งอนาคต ช่วยให้ผู้เรียนไม่ได้มองศาสนาพิธีเป็นเพียงขั้นตอนทางกายภาพ แต่ฝึกตัดสินใจบนพื้นฐานจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม ส่งผลให้เกิดความตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่และพัฒนาสู่การเป็นพลเมืองตื่นรู้ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ สุรไกร นันทบุรุษย์ (2564) ที่พัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ตามแนวคิดลักษณะมุ่งอนาคต - ควบคุมตนและการเรียนรู้แบบฉากทัศน์เป็นฐาน ซึ่งมีหลักการ 6 ประการ ได้แก่ การเผชิญสถานการณ์ที่มีความขัดแย้ง การวางแผนอนาคตตามสถานการณ์ การสร้างทางเลือกเพื่อตัดสินใจ การกำกับติดตามตนเอง การอภิปรายผลการเรียนรู้ และการสรุปผลการเลือก โดยพบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการด้านจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หลักการทั้ง 6 นี้สอดคล้องกับ 6 ขั้นตอนที่คุณวิจัยนำมาใช้ สะท้อนว่าแนวทางดังกล่าวมีพื้นฐานทางทฤษฎีที่แข็งแกร่งและประยุกต์ใช้ในการสอนสังคมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาผลรายแผนจากตาราง 1 พบข้อสังเกตทางวิชาการว่า มี 3 แผนที่ได้รับการประเมินระดับมากที่สุด ได้แก่ แผนที่ 3 ศาสนากับการตัดสินใจในครอบครัว แผนที่ 5 เมื่อสื่อออนไลน์สร้างความเข้าใจผิดเรื่องศาสนา และแผนที่ 6 พิธีไหว้ครูกับนักเรียนต่างความเชื่อ ขณะที่แผนอื่นอยู่ในระดับมาก ความแตกต่างนี้อธิบายได้จากลักษณะฉากทัศน์ กล่าวคือ ทั้ง 3 แผนมีสถานการณ์ใกล้เคียงชีวิตประจำวันของผู้เรียนมากที่สุด ทั้งความขัดแย้งในครอบครัว การรับข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ และพิธีกรรมในโรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญจึงเห็นว่ามีความเป็นรูปธรรมสูง เข้าถึงง่าย และกระตุ้นการคิดได้ดีกว่า ในทางกลับกัน แผนที่ประเมินต่ำกว่า เช่น แผนที่ 9 สิทธิในการนับถือศาสนา กับกฎหมาย มีเนื้อหนามธรรมและซับซ้อน เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้ยากกว่า ข้อสังเกตนี้ชี้ว่าการออกแบบฉากทัศน์สำหรับประเด็นอ่อนไหว (Sensitive Issue) เช่น ศาสนา ควรคำนึงถึง 3 ประการ ได้แก่ ระดับความใกล้ชิดของฉากทัศน์กับประสบการณ์จริงของผู้เรียน ความสมดุลระหว่างความท้าทายกับความเป็นไปได้ (ไม่ยากหรือนามธรรมเกินระดับชั้น) และความระมัดระวังในการจัดการประเด็นอ่อนไหว โดยออกแบบให้ผู้เรียนทุกกลุ่มมีความรู้สึกปลอดภัยและไม่รู้สึกว่าการเชื่อของตนถูกท้าทายโดยตรง

2. ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน พบว่า สมรรถนะการเป็นพลเมืองตื่นรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียน อธิบายได้จากลักษณะสำคัญของฉากทัศน์เป็นฐานที่ให้ผู้เรียนเผชิญสถานการณ์จำลองที่มีความขัดแย้งและใกล้เคียงชีวิตจริง จึงต้องใช้การคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจเชิงจริยธรรม และการพิจารณาผลกระทบต่อนักเรียนและสังคม สอดคล้องกับ Errington (2011) ที่ชี้ว่าการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์ที่ไม่มีคำตอบตายตัวช่วยกระตุ้นการเรียนรู้เชิงรุกและพัฒนาทักษะที่ซับซ้อนกว่าการถ่ายทอดความรู้แบบปกติ นอกจากนี้ สมรรถนะพลเมืองตื่นรู้มิได้จำกัดเพียงความรู้เชิงทฤษฎี

แต่เป็นการบูรณาการความรู้ ทักษะ และเจตคติที่แสดงออกผ่านพฤติกรรมและการตัดสินใจในสถานการณ์จริง การจัดกิจกรรมในหน่วยเรื่องศาสนพิธีจึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนพิจารณาบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ ในฐานะพลเมืองผ่านบริบทที่มีความหมายต่อชีวิตประจำวัน เกิดความตระหนักรู้และเชื่อมโยงหลักการทางศาสนา เข้ากับการดำรงชีวิตได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องสมรรถนะของ ศุภชัย สมนวน (2565) และ องค์ประกอบ 3 ด้าน (ความรู้ ทักษะ และเจตคติ) ตามที่ บุญญาภา ปานลักษณ์ (2567) เสนอไว้ ทั้งยังสอดคล้องกับ กันยารัตน์ นิลภา (2565) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมเชิงประสบการณ์และการมีส่วนร่วมส่งผลให้สมรรถนะพลเมือง ตื่นรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนว่าการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจ ด้วยตนเองเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะดังกล่าว ประเด็นที่น่าพิจารณาเพิ่มเติม คือ หน่วยการเรียนรู้ เรื่องศาสนพิธีที่ใช้เป็นบริบทออกแบบฉากทัศน์เป็นประเด็นอ่อนไหว (Sensitive Issue) เพราะเกี่ยวข้องกับ ความเชื่อ ค่านิยม และอัตลักษณ์ส่วนบุคคลของผู้เรียนโดยตรง ในทางปฏิบัติ ครูสังคัมศึกษาบางส่วนมักหลีกเลี่ยง ด้วยกังวลว่าจะก่อความขัดแย้งหรือกระทบความรู้สึกผู้เรียน แต่ผลการวิจัยชี้ว่าการหลีกเลี่ยงอาจส่งผลเสีย มากกว่า เพราะผู้เรียนที่ไม่เคยฝึกคิดวิเคราะห์ประเด็นอ่อนไหวในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยย่อมขาดทักษะและ ภูมิคุ้มกันในการรับมือกับประเด็นเหล่านี้ในชีวิตจริง ดังที่ Hess (2009) อธิบายว่าประเด็นที่ขัดแย้งและอ่อนไหว คือเนื้อหาที่มีคุณค่าสูงที่สุดต่อการพัฒนาสมรรถนะพลเมือง เพราะกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้เหตุผลฟังความเห็นผู้อื่น และยืนหยัดในจุดยืนอย่างมีหลักการ ทั้งนี้ เงื่อนไขความสำเร็จมี 3 ประการ ได้แก่ การออกแบบฉากทัศน์ที่มุ่งวิเคราะห์ สถานการณ์ ไม่ตัดสินความถูกต้องของความเชื่อใด การสร้างบรรยากาศชั้นเรียนที่ปลอดภัยและเคารพความแตกต่าง โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการคิด (Facilitator) ไม่ใช่ผู้ชี้นำคำตอบ และการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ที่ชัดเจนว่ามุ่งพัฒนาสมรรถนะพลเมืองตื่นรู้ ไม่ใช่ส่งเสริมหรือลดคุณค่าความเชื่อใด ผลการวิจัยจึงเป็นหลักฐาน เชิงประจักษ์ว่าเมื่อออกแบบและดำเนินการอย่างรอบคอบ การนำประเด็นอ่อนไหวมาใช้เป็นฐานการเรียนรู้สามารถ พัฒนาสมรรถนะพลเมืองตื่นรู้ได้อย่างมีนัยสำคัญ

3. ผลการวิจัยข้อที่ 3 พบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากลักษณะของการจัดการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการเรียนรู้ มากกว่าการเป็นผู้รับสาร เพียงฝ่ายเดียว การเผชิญสถานการณ์จำลองที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงช่วยสร้างความหมายให้กับการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียน รู้สึกว่ากิจกรรมมีคุณค่าและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ส่งผลให้เกิดทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้และ รายวิชาการ ที่ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับสูงยังสะท้อนถึงบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนมุมมอง และการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน ตามที่ สุไรกร นันทบุรณย์ (2564) อธิบายว่า การเรียนรู้ผ่านสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งจะช่วยกระตุ้นแรงจูงใจ ภายในของผู้เรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ของตนเอง เมื่อผู้เรียนสามารถเลือก แนวทางการแก้ปัญหาและเห็นผลของการตัดสินใจผ่านสถานการณ์จำลอง ย่อมส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจและ ความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐนิชา จันทกลาง (2562) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสร้างฉากทัศน์สามารถส่งเสริมความพึงพอใจของผู้เรียน

ได้ในระดับมาก เนื่องจากกิจกรรมมีความท้าทาย สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างอิสระ ภายใต้กรอบการเรียนรู้ที่ชัดเจน ดังนั้น ความพึงพอใจที่อยู่ในระดับสูงจึงเป็นตัวบ่งชี้สำคัญว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานเป็นแนวทางที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนในบริบทอื่นต่อไปได้

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยครั้งนี้ คือ ประเด็นอ่อนไหวด้านศาสนา (Sensitive Issue) ซึ่งครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่มักหลีกเลี่ยง สามารถพลิกเป็นเครื่องมือพัฒนาพลเมืองตื่นรู้ที่ทรงพลังได้ หากออกแบบเป็นฉากทัศน์ที่มุ่งให้ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ความขัดแย้งโดยไม่ตัดสินความเชื่อใด เนื่องจากสมรรถนะพลเมืองตื่นรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนได้เผชิญ ตัดสินใจ และสะท้อนคิดในสถานการณ์ที่ไม่มีคำตอบตายตัว เมื่อดำเนินผ่านกระบวนการ 6 ขั้นตอนอย่างเป็นลำดับ จึงพัฒนาสมรรถนะได้พร้อมกันทั้ง 4 ด้าน ทั้งความรู้และความเข้าใจ ทักษะกระบวนการคิด การมีส่วนร่วมทางสังคม และคุณลักษณะและเจตคติ นอกจากนี้ Scoring Rubric ที่พัฒนาขึ้นสำหรับวัดสมรรถนะพลเมืองตื่นรู้ในบริบทอ่อนไหว ยังเป็นเครื่องมือที่ครูสังคมศึกษานำไปประยุกต์ใช้ในบริบทพหุวัฒนธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้สอนควรเลือกประเด็นปัจจุบัน (Current Issues) หรือเรื่องที่อยู่ในความสนใจของผู้เรียนมาออกแบบเป็นฉากทัศน์ เพราะสถานการณ์ที่ใกล้ชีวิตจริงช่วยกระตุ้นแรงจูงใจและทำให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้กับบทบาทพลเมืองของตนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ฉากทัศน์ที่ดีควรมีคำตอบถูกผิดตายตัว เพื่อเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์และตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผลและความรับผิดชอบต่อสังคม
2. ครูควรปรับบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้ (Instructor) เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) โดยใช้คำถามปลายเปิดที่กระตุ้นการสะท้อนคิดและการวิเคราะห์หามุมมองที่หลากหลาย โดยเฉพาะในชั้นอภิปรายแลกเปลี่ยน ครูควรตั้งคำถามคำตอบและให้เวลาผู้เรียนตกผลึกความคิดอย่างเต็มที่ เนื่องจากกระบวนการคิดเป็นหัวใจของการพัฒนาสมรรถนะพลเมืองตื่นรู้
3. ครูควรออกแบบการจัดการเวลาในแต่ละขั้นให้ยืดหยุ่น โดยเฉพาะชั้นอภิปรายแลกเปลี่ยนและการสะท้อนคิดที่อาจต้องการเวลามากกว่าขั้นอื่น เพราะผู้เรียนต้องการเวลาเพียงพอในการประมวลผลข้อมูล เชื่อมโยงประสบการณ์ และสรุปทบทวนด้วยตนเอง การเร่งรัดอาจทำให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะได้ไม่เต็มศักยภาพ ครูจึงควรวางแผนโดยคำนึงถึงความพร้อมและความหลากหลายของผู้เรียนในแต่ละบริบท
4. ครูสังคมศึกษาควรกล้านำประเด็นอ่อนไหว (Sensitive Issue) โดยเฉพาะด้านศาสนาและความเชื่อมาออกแบบเป็นฉากทัศน์ เพราะผลการวิจัยพิสูจน์แล้วว่าผู้เรียนที่ได้ฝึกคิดวิเคราะห์ประเด็นอ่อนไหวในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยมีสมรรถนะพลเมืองตื่นรู้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ควรยึดหลัก 3 ประการ ได้แก่ ออกแบบฉากทัศน์

ให้มุ่งวิเคราะห์สถานการณ์โดยไม่ตัดสินความเชื่อใด สร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนทุกกลุ่มความเชื่อรู้สึกปลอดภัย และได้รับการเคารพเท่าเทียม และกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนว่ามุ่งพัฒนาสมรรถนะพลเมืองต้นรู้ ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงความเชื่อของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้หลากหลายขึ้น ทั้งระดับชั้น บริบทโรงเรียน และพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนวัดศรีนาครัตนาราม จังหวัดลพบุรี การขยายไปยังโรงเรียนที่มีความหลากหลายทางศาสนาสูงกว่า เช่น พื้นที่ชายแดนภาคใต้หรือชุมชนหลายศาสนา จะช่วยตรวจสอบความสอดคล้องของผลและเพิ่มความเป็นตัวแทนของข้อค้นพบ

2. ควรศึกษาผลระยะยาว (Longitudinal Study) ของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานต่อสมรรถนะพลเมืองต้นรู้ เนื่องจากครั้งนี้วัดผลเฉพาะภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จึงยังไม่ทราบว่าจะสมรรถนะที่พัฒนาขึ้นจะคงอยู่และส่งผลต่อพฤติกรรมพลเมืองในระยะยาวเพียงใด การติดตามผลในระยะ 6 เดือนหรือ 1 ปี จะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและคุณค่าของข้อค้นพบ

3. ควรพัฒนาการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานกับรูปแบบอื่น เช่น การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem - Based Learning) หรือโครงงานเป็นฐาน (Project - Based Learning) เพื่อตรวจสอบว่ารูปแบบใดมีประสิทธิภาพสูงสุดในการพัฒนาสมรรถนะพลเมืองต้นรู้ในการสอนสังคมศึกษา อันเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเชิงนโยบายบนหลักฐานเชิงประจักษ์

4. ควรศึกษาการนำฉากทัศน์ที่มีประเด็นอ่อนไหว (Sensitive Issue) ไปใช้ในรายวิชาและกลุ่มสาระอื่น เช่น ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง หรือสุขศึกษา เพื่อตรวจสอบว่าองค์ความรู้จากการวิจัยนี้ประยุกต์ใช้ในบริบทที่กว้างขึ้นได้หรือไม่ และมีเงื่อนไขหรือข้อจำกัดใดที่แตกต่าง อันจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการสอนประเด็นอ่อนไหวในระบบการศึกษาไทยอย่างครอบคลุมและเป็นระบบยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กันยารัตน์ นิลภา. (2565). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบปรับใช้สังคมที่เสริมสร้างความเป็นพลเมืองต้นรู้ด้านการเป็นพลเมืองมีส่วนร่วม* [การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร]. NU Intellectual Repository.
<https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/5063/1/63090169.pdf>
- ชนัญญา มีเพียร. (2563). *การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาโดยใช้การเรียนรู้แบบจากทัศน์เป็นฐานวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4* [วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต DPU.
<https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/Chanatda.Mee.pdf>
- ณัฐนิชา จันทกลาง. (2562). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการระดมสมองและกระบวนการสร้างจากทัศน์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดเชิงอนาคตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* [การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร]. Faculty of Education Naresuan University. http://www.edu.nu.ac.th/th/news/docs/download/2020_09_16_16_04_59.pdf
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น.
- บุญญาภา ปานลักษณ์. (2567). *แนวทางการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองต้นรู้บนฐานการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chula Digital Collections.
<https://digital.car.chula.ac.th/cgi/viewcontent.cgi?article=13069&context=chulaetd>
- พรณี ลีกิจวัฒน์. (2555). *วิธีการวิจัยทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 8). มิน เซอร์วิส ซัพพลาย.
- วิภาพรรณ พินลา และ วิภาดา พินลา. (2564). การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศในการสร้างพลเมืองต้นรู้สำหรับครูสังคมศึกษา. *วารสารอินทนิลทักษิณสาร*, 16(1), 25 - 51.
<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/HUSOTSU/article/view/250044/168579>
- ศุภชัย สมนวน. (2565). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนชั้นประถมศึกษา*. [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]. iThesis Srinakharinwirot University. <https://ir-ithesis.swu.ac.th/server/api/core/bitstreams/d4a9b6d5-8b86-41d5-aebb-de3c0e577081/content>
- สุรไกร นันทบุรณย์. (2564). *การพัฒนาโปรแกรมลดจริยธรรมหลุดตามแนวคิดลักษณะมุ่งอนาคตควบคู่มนต์และการเรียนรู้แบบจากทัศน์เป็นฐาน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chula Digital Collections.
<https://digital.car.chula.ac.th/cgi/viewcontent.cgi?article=6659&context=chulaetd>

- DeVellis, R. F. (2017). *Scale Development: Theory and Applications* (4th ed.). Sage.
- Errington, E. P. (2011). Mission Possible: Using Near - World Scenarios to Prepare Graduates for The Professions. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 23(1), 84 – 91. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ938581.pdf>
- Hess, D. E. (2009). *Sentence Case: Controversy in The Classroom: The Democratic Power of Discussion*. Routledge.